त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
श्री महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम नेपाली विभाग
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको
दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको कवित्वको विश्लेषण र मूल्याङ्कन

शोधार्थी
नरेन्द्रप्रसाद अधिकारी
शै.सत्र २०६१-२०६३
त्रि.वि.द.नं.३३६५-८६
परीक्षा रोल नं. १५८५
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली विभाग
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम
२०६८

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम स्नातकोत्तर तह नेपाली विभाग अन्तर्गत दोश्रो वर्षका विद्यार्थी नरेन्द्रप्रसाद अधिकारीले 'साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको कवित्वको विश्लेषण र मूल्याङ्कन' शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । निकै परिश्रमपूर्वक तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि म.र.ब. क्याम्पस, इलामको नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मितिः २०६८।०५।

गुरुप्रसाद पोखेल
उप-प्राध्यापक
नेपाली विभाग
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस
इलाम

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय

नेपाली विभाग

महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

नरेन्द्रप्रसाद अधिकारीद्वारा यस क्याम्पसको मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली विषयको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **'साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको कवित्वको विश्लेषण र मूल्याङ्कन'** शीर्षकको शोध-पत्रलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिको प्रयोजनको निमित्त स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समितिः

(....................................)

(सह-प्राध्यापक बुद्धिप्रसाद घिमिरे)

विभागाध्यक्ष, नेपाली विभाग

(...................................)

(सह-प्राध्यापक चूडामणि वाशिष्ट)

मेची बहुमुखी क्याम्पस, भद्रपुर

बाह्य परीक्षक

(....................................)

(उप-प्राध्यापक गुरुप्रसाद पोखेल)

महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

शोध निर्देशक

मिति २०६८।०६।०३

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुव विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरुवर उप-प्राध्यपक श्री गुरुप्रसाद पोखेलको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । अति व्यस्त समयको बाबजुध पनि शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा सहज प्रेरणाका साथ समुचित मार्गनिर्देशन गराई महत्वपूर्ण ज्ञानवर्द्धक सुझाव र सल्लाहका साथ अविश्मरणीय सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरुवरप्रति आजीवन ऋणी रहने छु ।

साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको कवित्वको विश्लेषण र मूल्याङ्कन नाम शीर्षक स्वीकृत गरी शोधपत्र लेख्ने सुअवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख तथा नेपाली विभागका सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति कृतज्ञ छु । यस शोधपत्रका सिलासिलामा साहित्यकार बुद्धि घिमिरेका खण्डकाव्यहरूको विश्लेषण तथा उनका कवित्वको विश्लेषण र मूल्याङ्कन सम्बन्धि सन्दर्भ सामग्रीहरूको कठिनाई भैरहेको बेला आवश्यक सल्लाह, सुझाव तथा सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण आदरणीय गुरुहरू एवम् शोध नायकको सदभावनाबाट ज्यादै प्रभावित छु । त्यसैगरी आफ्नो व्यस्त समयमा पनि पुस्तकालयको पुस्तकहरू उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने लाइब्रेरीयन टीका शर्मा, लगायत पुस्तकालय परिवारप्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । यसै सन्दर्भमा सल्लाह र सुझाव दिनुहुने सम्पूर्ण गुरुवर्ग विद्वान तथा प्रबुद्ध व्यक्तिहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनलाई यहाँसम्म ल्याइपुऱ्याउन आर्थिक र व्यावहारिक झञ्झटबाट मुक्त राखी प्रेरित गर्नुहुने पाँचथर आङ्सराङ्ग गा.वि.स. वार्ड नं. ६ दोबाटे निवासी पूजनीय पिता गंगाराम र माता नरमाया अधिकारीप्रति सदैव ऋणी छु । मेरो बाल्यकालको पढाइलाई मार्गदर्शन र सत्कर्ममा लाग्न निरन्तर प्रोत्साहन गर्ने महिलो दाजु स्व. फर्सुरामप्रति श्रद्धाञ्जली प्रकट गर्दछु । कार्यव्यस्ततामा निरन्तर साथ दिने दाजुद्वय अम्बिकाप्रसाद र हरिप्रसाद, श्रीमती मेनुकादेवी तथा छोरी अभिलाशा र छोराद्वय प्रदीप र सन्दीपका साथै सम्पूर्ण आफन्तजनहरूप्रति नतमस्तक छु । मेरो लेखनकार्यमा अमूल्य समय प्रदान गर्नुहुने श्री घुर्विसे पञ्चमी उ.मा.वि. फाक्तेप -५, पाँचथरका प्रधानाध्यापक श्री ठाकुरसिंह लिम्बू तथा सिङ्गो विद्यालय परिवारप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र तयार पार्दाको

क्रममा सहयोग पुऱ्याउनुहुने म.र.ब. क्याम्पस इलामका श्रद्धेय गुरु उपप्राध्यापक भूगोल शिक्षण श्री उपेन्द्रप्रसाद आचार्य, श्री घुर्विसे पञ्चमी उ.मा.वि. का प्राचार्य श्री नन्दिकेशर ढुङ्गेल तथा शिक्षक मित्र श्री सुरेन्द्रप्रसाद लामिछानेप्रति हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । मलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न प्रोत्साहित गर्नुहुने शिक्षा क्याम्पस ताहचरलमा अध्यापन गर्नुहुने उपप्राध्यापक श्री तीर्थराज खतिवडा र केन्द्रीय क्याम्पस त्रि.वि.वि. मा अध्यापन गर्नुहुने प्रा. डा. गोविन्द राज भट्टराईप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्रको पाण्डुलिपि शुद्धरुपमा टङ्कन गरिदिने मिलिष्टार कम्प्यूटर सेन्टर इलामका मृदुभाषी शारदा सुब्बा र सन्तोष राईप्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र २०६१-०६३

मितिः २०६८।०५।२३

नरेन्द्रप्रसाद अधिकारी

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली विभाग
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम
२०६८

शोधसार

शोधशीर्षकः साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको कवित्वको, विश्लेषण र मूल्याङ्कन

शोध प्रयोजन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रि.वि.वि. मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संङ्काय अन्तर्गत नेपाली विभाग म.र.ब. क्याम्पस इलाम स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्ष, नेपाली विषयमा दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार गरिएका हो ।

शोध निर्देशकः गुरुप्रपाद पोखेल उप. प्रा. नेपाली विभाग म.र.ब. क्याम्पस इलाम

संस्कृत र नेपाली साहित्यको गहिरो अध्ययन गरेका साहित्यकार बुद्धि घिमिरेले वि.सं. २०२५ देखि नै नेपाली कविता क्षेत्रमा हात हालेको देखिन्छ । उनको काव्य यात्राले वर्तमानसम्म आइपुग्दा कविताको मझौलो रुप (खण्डकाव्य)सम्म पुग्न सकेको पाइन्छ । त्यसो त घिमिरेले कविता, खण्डकाव्य मात्र नभएर समालोचना क्षेत्रमा समेत कलम चलाइरहेकै छन् ।

प्रस्तुत शोधपत्र 'साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्वको विश्लेषण, मूल्याङ्कन र कृतित्वको अध्ययन्मा यिनै साहित्यकारको बारेमा यथासक्य अध्ययन विश्लेषण गर्दै निष्कर्ष निकाल्ने प्रयास भएको छ । यस क्रममा प्रस्तुत शोधपत्रलाई ३ वटा परिच्छेदमा विभाजन गरी चर्चा गरिएको छ ।

यस शोधपत्रको पहिलो परिच्छेदको मूल शीर्षक 'शोधपरिचय' राखिएको छ । यस अन्तर्गत शोध शीर्षक, शोधार्थीको नाम शोध प्रयोजन, समस्याकथन, शोधकार्यको उद्देश्य, पूर्वकार्यको विवरण र समीक्षा, शोधकार्यको रुपरेखा जस्ता उपशीर्षकमा चर्चा गरिएको छ ।

बुद्धि घिमिरेको जीवनी र व्यक्तित्व मूल शीर्षक रहेको दोस्रो परिच्छेदमा जन्म, जन्मस्थान, बाल्यकाल, शिक्षादीक्षा, जागिरे जीवन र पारिवारिक जीवन उपशीर्षकहरूमा चर्चा परिचर्चा गरिएको छ ।

बुद्धि घिमिरेको व्यक्तित्वका विविध पक्षहरू मूल शीर्षक र त्यस अन्तर्गतका उपशीर्षकहरू आमुख, शारीरिक व्यक्तित्व, स्वभाव र रुचि राखिएका छन् । यसै गरी व्यक्तित्वका प्रमुख पक्षका शीर्षक अन्तर्गत कवि व्यक्तित्व, सम्पादक व्यक्तित्व, समालोचक व्यक्तित्व, प्राध्यापन व्यक्तित्व र राजनैतिक व्यक्तित्व उपशीर्षक राखी चर्चा गरिएको छ ।

यसैगरी तेस्रो परिच्छेदको मूल शीर्षक बुद्धि घिमिरेको साहित्ययात्रा र चरण विभाजन राखिएको छ । यस अन्तर्गतका उपशीर्षकहरू आमुख, लेखनकार्यका निम्ति प्रेरणा र प्रभाव,

कविता र खण्डकाव्यको विकासक्रमका सन्दर्भमा बुद्धि घिमिरेको उपस्थिति, साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको जीवनयात्रा एवम् साहित्यको चरण विभाजन र सम्मान तथा पुरस्कार रहेका छन् ।

"बुद्धि घिमिरेका कृतिको अध्ययन र विश्लेषण'' मूल शीर्षक राखिएको चौथो परिच्छेदमा कृतिको विधागत वर्गीकरण, कविका रुपमा बुद्धि घिमिरे, आमुख 'म बाँचेको छु' मा संग्रहित कविताको परिचयात्मक अध्ययन, खण्डकाव्यकार बुद्धि घिमिरे आमुख बुद्धि घिमिरेको खण्डकाव्यगत विशेषता, बुद्धि घिमिरेको खण्डकाव्यगत प्रवृत्ति, विषयवस्तुगत प्रवृत्ति, संरचनागत प्रवृत्ति र स्वभावगत प्रवृत्ति, स्वरगत प्रविति, लयगत प्रवृत्ति भाषिक प्रवृत्ति, किसान खण्डकाव्यको परिचयात्मक अध्ययन र विश्लेषण, परिचय, विषयवस्तु, पात्र विधान, देशकाल वातावरण वा परिवेश, केन्द्रीय कथ्य, भावविधान, लयविधान, अलङ्कार योजना, सर्गयोजना, भाषाशैली, उद्देश्य, मान्छे खण्डकाव्यको परिचयात्मक अध्ययन र विश्लेषण, परिचय, विषयवस्तु पात्र विधान, देशकाल वातावरण वा परिवेश, केन्द्रीय कथ्य, भावविधान, लयविधान, अलङ्कार योजना, सर्गयोजना, भाषाशैली, उद्देश्य, मान्छे खण्डकाव्यको परिचयात्मक अध्ययन र विश्लेषण, परिचय, विषयवस्तु, पात्रविधान, देशकाल वातावरण वा परिवेश, केन्द्रीय कथ्य, भावविधान, लयविधान, अलङ्कार योजना, सर्गयोजना, भाषाशैली, उद्देश्य 'समय चक्र खण्डकाव्यको परिचयात्मक अध्ययन र विश्लेषण, परिचय, विषयवस्तु पात्र विधान, देशकाल वातावरण वा परिवेश, केन्द्रीय कथ्य, भावविधान, लयविधान, अलङ्कार योजना, सर्गयोजना, भाषाशैली, उद्देश्य र बुद्धि घिमिरेको मूलभूत प्राप्तिको विधा एवम् कृति उपशीर्षकमाथि क्रमशः चर्चा गरिएको छ ।

यस्तै यस शोधपत्रको अन्तिम तथा पाँचौ परिच्छेदमा मूल शीर्षक उपसंहार राखिएको छ । यस अन्तर्गत बुद्धि घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व, कृतित्व र कवित्वको समग्र अध्ययन उपशीर्षक राखी मूल्याङ्कन गरिएको छ ।

यसरी यस शोधपत्रमा बुद्धि घिमिरे र उनका प्रकाशित कृतिहरूका बारेमा अध्ययन, विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्दै यथासक्य प्रकाश पार्ने प्रयास गरिएको छ ।

शोधार्थी

नरेन्द्रप्रसाद अधिकारी

प्रस्तुत मिति २०६८।०५।२३

विषय सूची

परिच्छेद एक : शोध परिचय

१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ शोधार्थीको नाम	१
१.३ शोध कार्यको प्रयोजन	१
१.४ शोध समस्या कथन	१
१.५ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको विवरण र समीक्षा	२
१.७ शोधकार्यको औचित्य, महत्व र उपयोगिता	३
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन	३
१.९ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन विधि	४
१.१० शोधकार्यको रुपरेखा	४-५

परिच्छेद दुई : बुद्धि घिमिरेको जीवनी र व्यक्तित्व

२.१ जन्म र जन्मस्थान	६
२.२ बाल्यकाल	६
२.३ शिक्षादीक्षा	७-१०
२.४ जागिरे जीवन	१०-११
२.५ पारिवारिक जीवन	११-१२
२.६ बुद्धि घिमिरेको व्यक्तित्वका विविध पक्षहरू	१२
२.६.१ आमुख	१२
२.६.२ शारीरिक व्यक्तित्व	१२-१३
२.६.२.१ स्वभाव	१३-१४
२.६.२.२ रुचि	१४
२.७ व्यक्तित्वका प्रमुख पक्षहरू	१४-१५
२.७.१ कवि व्यक्तित्व	१५-१६
२.७.२ खण्डकाव्यकार व्यक्तित्व	१६
२.७.३ सम्पादक व्यक्तित्व	१६-१७

२.७.४ समालोचक व्यक्तित्व १७-१८

२.७.५ प्राध्यापक व्यक्तित्व १९

२.७.६ राजनैतिक व्यक्तित्व १९-२०

परिच्छेद तीन : बुद्धि घिमिरेको साहित्य यात्रा र चरण विभाजन

३.१ आमुख २१-२२

३.२ लेखनकार्यका निम्ति प्रेरणा र प्रभाव २२-२४

३.३ कविता र खण्डकाव्यको विकासक्रमका सम्दर्भमा बुद्धि घिमिरेको उपस्थिति २४

३.३.१ कविताको विकासक्रमको सन्दर्भमा बुद्धि घिमिरेको उपस्थिति २४

३.३.२ खण्डकाव्यको विकासक्रमको सन्दर्भमा बुद्धि घिमिरेको उपस्थिति २५

३.४ साहित्यकार बुद्धि घिमिरेको जीवनयात्रा एवं साहित्य यात्राको चरण विभाजन २५

३.४.१ प्रथम चरण २६

३.४.१.१ पूर्वार्द्ध चरण २६

३.४.१.२ उत्तरार्द्ध चरण २६

३.४.२ दोस्रो चरण २७

३.५ कविता प्रवृत्ति २८-२९

३.६ सम्मान तथा पुरस्कार २९-३०

३.७ योगदान तथा मूल्याङ्कन ३०-३१

परिच्छेद चार : बुद्धि घिमिरेका कविता र काव्य/कृतिको अध्ययन र विश्लेषण

४.१ कृतित्वको विधागत वर्गीकरण ३२

४.१.१ कविका रुपमा बुद्धि घिमिरे ३२

४.१.१.१ आमुख ३२-३३

४.१.१.२ 'म बाँचेको छु' मा सङ्ग्रहित कविताको अध्ययन र विश्लेषण ३३-६३

४.२ खण्डकाव्यकार बुद्धि घिमिरे ५३

४.२.१ आमुख ६३-६६

४.२.२ बुद्धि घिमिरेको खण्डकाव्यगत विशेषता ६६-६७

४.२.३ बुद्धि घिमिरेको खण्डकाव्यगत प्रवृत्ति ६७

४.२.३.१ विषयवस्तुगत प्रवृत्ति ६७-६८

४.२.३.२ संरचनागत प्रवृत्ति ६८

४.२.३.३ रसभावगत प्रवृत्ति	६८
४.२.३.४ स्वरगत प्रवृत्ति	६८-६९
४.२.३.५ लयगत प्रवृत्ति	६९
४.२.३.६ शैलीशिल्पगत प्रवृत्ति	६९
४.२.३.७ भाषिक प्रवृत्ति	६९
४.३ किसान खण्डकाव्यको अध्ययन र विश्लेषण	७०
४.३.१ परिचय	७०
४.३.२ विषयवस्तु	७०-७८
४.३.३ पात्र विधान	७८
४.३.४ देशकाल परिस्थिति/परिवेश	७८-७९
४.३.५ केन्द्रीय कथ्य	७९
४.३.६ भावविधान	७९-८०
४.३.७ लयविधान	८०-८१
४.३.८ अलङ्कार योजना	८१-८२
४.३.९ सर्गयोजना	८२
४.३.१० भाषाशैली	८३
४.३.११ उद्देश्य	८३
४.४ बुद्धि घिमिरेको मान्छे खण्डकाव्यको अध्ययन र विश्लेषण	८३
४.४.१ परिचय	८३-८४
४.४.२ विषयवस्तु	८४-९१
४.४.३.पात्रविधान	९१-९२
४.४.४. देशकाल वातावरण/परिवेश	९२
४.४.५.केन्द्रीय कथ्य	९२-९३
४.४.६. भाव विधान	९३-९४
४.४.७ लयविधान	९४
४.४.८ अलङ्कार योजना	९४-९५
४.४. ९.सर्गयोजना	९५-९६
४.४.१० भाषाशैली	९६

४.४.११ उद्देश्य ९६
४.५ समयचक्र खण्डकाव्यको अध्ययन र विश्लेषण ९७
४.५.१ परिचय ९७-९८
४.५.२ विषयवस्तु ९८-१०३
४.५.३ पात्र विधान १०३-१०४
४.५.४ देशकाल वातावरण वा परिवेश १०४
४.५.५ केन्द्रीय कथ्य १०४-१०५
४.५.६ भावविधान १०५-१०६
४.५.७ लयविधान १०६-१०७
४.५.८ अलङ्कार योजना १०७-१०८
४.५.९ सर्गयोजना १०८
४.५.१० भाषाशैली १०९
४.५.११ उद्देश्य १०९-११०
४.६ बुद्धि घिमिरेको मूलभूत प्राप्तिको विधा एवं कृति ११०
४.७ समालोचकका रुपमा बुद्धि घिमिरेको उपस्थिति १११
४.७.१ समालोचना कुसुमको संक्षिप्त परिचय १११-११२

परिच्छेद पाँच : उपसंहार

५.१ बुद्धि घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व, कृतित्व र कवित्वको समग्र मूल्याङ्कन ११३-११६
५.२ भावी कार्यको सम्भावना ११७
सन्दर्भग्रन्थ सूची
परिशिष्ट
(क) प्रमाण (सम्मान पत्र)
(ख) फोटा (विविध समयका)
(ग) इलामको फोटो

चिन्ह प्रयोग र संक्षेपीकरण

इ.सं.	इश्वी सम्बत्
क्र.सं.	क्रमसंख्या
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
डा.	डाक्टर
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
प्र.ले.स.	प्रगतिशील लेखक सङ्घ
प्रा.	प्राध्यापक
पृ.	पृष्ठ
म.र.ब.	महेन्द्ररत्न बहुमुखी
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
वि.सं.	विक्रम सम्बत्
त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय

चिन्ह	अर्थ
/	वा, र
...	केही अंश छोडिएको, खाली
....	क्रमशः

सन्दर्भग्रन्थसूची

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्दा प्रयोग गरिएका पत्र-पत्रिका तथा पुस्तकको विवरण

१) गैरे, ईश्वरीप्रसाद, आधुनिक नेपाली खण्डकाव्य र महाकाव्य, काठमाण्डौः न्यू हिरा बुक्स, (२०६०) पृ. १५५

२) घिमिरे, बुद्धि, म बाँचेको छु, इलामः टीका घिमिरे २०५४ ।

३) घिमिरे, बुद्धि, समालोचना कुसुम, इलामः टीका घिमिरे ।

४) धरावासी, कृष्ण, प्रयोगहरू भनेका बालुवामा टेकिएका पाइतालाका छापहरू हुन्, सङ्गम , द्वैमासिक वर्ष ५ अङ्क. ४,(२०६३ वैशाख - जेठ) । पृ.९-११ ।

५) घिमिरे,बुद्धि , म बाँचेको छु ,९ -११ (कवितासङ्ग्रह) वि. सं २०५४ ।

६) त्रिपाठी, वासुदेव र अरु, नेपाली कविता भाग ४ काठमाण्डौंः साझा प्रकाशन, २०५७ ।

७) घिमिरे , बुद्धि, समयचक्र (खण्डकाव्य) वि.सं २०६२ ।

८) खतिवडा, सागर, बुद्धि घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन, अप्रकार्शित शोधपत्र, त्रि.वि.वि. नेपाली विभाग, मरब क्याम्पस, इलाम, २०६५ ।

९) अधिकारी, गंगा, म बाँचेको छु ,यथार्थ कुरा वर्ष ३ अङ्क ४ वाराणसी, वि. सं २०५४ पृ १६ ।

१०) दुवाडी ,डिल्ली,समयचक्र खण्डकाव्यप्रति चक्षु-स्पर्श , अभ्यास (द्वैमासिक) वर्ष १ अङ्क २, इलाम, वि.सं २०५४ चैत्र वैशाख , पृ १६ ।

११) घिमिरे, बुद्धि, समयचक्र, इलामः टीका घिमिरे २०६२ ।

१२) अधिकारी, हेमाङ्गराज र बद्रीविशाल भट्टराई, प्रयोगात्मक नेपाली शव्दकोश

(तृतीय संस्कण) विद्यार्थी प्रकाशन प्रा . लि. कमल पोखरी, काठमाडौ , वि.सं २०६३ ।

१३) घिमिरे बुद्धि , किसान र मान्छे (खण्डकाव्यद्वय) वि.सं २०६२ ।

१४) घिमिरे, बुद्धि समालोचना कुसुम (साहित्य समालोचना० २०६५ पृ. । ५८